

QANLI YANVAR - 30 il

Möhtac deyildim yada, Əlimdən tutan vardı. Bu qocaman dünyada, bir cavan atam vardı. Bir canda üç can idik, Bir idik, atamla biz, Üç bacı, üç şam idik, o idi pərvanəmiz. Elə ki, işdən döndü, evdə bayram olardı. Çırağı qəfil söndü, bir cavan atam vardı...

Qüssə qarışıq ümid...

Üç körpə qızıcağ baş-baş verib həyat qapısından yola tərəf boylanırdı, balaca əlləri qeyunlarında dolaşır düşmüşdü... Soyulq illiklərinə işləsə də, şaxta barmaqlarını sızlatırsa da, sazaq ayaqlarını kəssə də hiss etmirdilər. Bir zülmət gecədə son dəfə yola saldıqları atalarını, işıqlı bir sabahın geri gətirəcəyini məlul-məhzun, qüssə qarışıq ümidlə gözləyirdilər...

Amma əfsus... Elə həmin an, həmin dəqiqədə isə başqa bir məkanda üç körpə qızının surəti gözleri önündən çəkilməyən gənc bir ata ölümə çarpışdı...

Çox nigaran idi balalarından, onları tək qoyub getmək, ömür yollarına qara pərdə çəkmək istəmirdi... İstəyirdi qızlarını böyütsün, boya-başa çatdırsın, uğurlarına şahidlik etsin, sevinclərini bölühsün, ata xeyir-duası ilə gəlin köçürsün...

Amma heyhat... Halbuki son günlərə qədər hər şey tamam başqa idi, xoşbəxt, sevincli idilər...

Haradansa qulağına sən, hayküllü uşaq sədaləri, yene haradansa həyat yoldaşının, özünün səsi gəlirdi... Budur, evliliklərinin ildönümünü qeyd edirlər... Həyat yoldaşına yaxınlaşaraq, "bu gün bizim ailə həyatı qurmağımızın 16 ili tamam olur, amma elə bil dünən idi..." deyir...

Yene də qarışıq səslər gəlir və həyatının son günü gözleri önündən dəhşətli film kadrları kimi sürətlə ötməyə başlayır...

Yanvarın 19-dur, işdən çıxıb birbaşa Naxçıvan mehmanxanasına tərəf yollanır. Bura insanların daha çox yığılmasından narahatlıq hissi keçirir və zaman irəlilədikcə hadisələrin gedişatının heç də xeyir vəd etmədiyini anlıyır.

Evvə qayıdanda heyəcanla söyləyir ki, bu gün nəse baş verəcək. Artıq qadınlar da körpə uşaqları ilə küçələrə çıxıblar ki, tanklar, silahlılar gələcək, onların qarşısını kəssinlər...

Birdən haradansa partlayış səsi gəlir və elə bu səslə də özünü küçəyə atır...

Səs-küydən qulaq tutulur, tanklar insanların üzərinə yeriyir, ölüm saçan silahlar körpələrə, uşaqlara, qocalara, qadınlara tuşlanırdı. Bu dəhşətli mənzərəni görəndə bir an belə tərəddüd etmədən digər gəncələrlə bərabər qadınların, uşaqların qarşısına keçərək canı ilə onlara sipər çəkirdi... Və sonra...

20 Yanvar şəhidi Aslan Ağaverdiyev zalım imperiyanın qanlı atəş əmrinin ilk qurbanlarından birinə çevrilir...

Son gediş və

30 illik həsrət...

Həyat yoldaşı Zərifə Ağaverdiyeva: - Yanvarın 19-da Aslan evə gələndə çox yorğun idi, ye-

19 yanvar 1990-cı il

Qanlı şənbənin Aslanı

məyini yedi, televizoru yandırdı. Elə həmin vaxt televizor birdən-birə söndü. Ayağa qalxıb qayıtdı ki, nəse olub, mən gedirəm. Nə qədər etiraz etsəm də, razılaşmadı, dedi ki, çox nigaranam, getməliyəm. Durub evdən çıxdı və bu, son gedişi oldu...

Qızı Məsmə Aslanqızı: - Ümumiyyətlə, 1988-ci il hadisələrindən, ermənilərin İrəvan mahalından azərbaycanlıları çıxarmağa başladığı andan atam etirazını bildirir və mütəmadi olaraq Azadlıq meydanında keçirilən nümayişlərdə iştirak edirdi. Hər dəfə atam evə gələndə nümayişlər zamanı qızınmaq üçün yandırılan ocaqdan paltosuna hopmuş hisin iyi burnumdan gəlirdi. Ermənilərin azərbaycanlılara qarşı etdikləri haqsızlıqları atam heç cür qəbul edə bilmirdi. Aqlımıza gətirə bilməzdik ki, yaxşı münasibət qurduğumuz qonşularımız bizə qarşı bu cür namərd addım atmış olar. 1990-cı il yanvarın 20-nə yaxın isə ara daha çox qızıdır, nümayişlər çoxalır, daha tez-tez keçirilirdi. Həmin gün də, yəni yanvarın 19-da da insanlar küçələrə tökülmüşdü. Evimizə yaxın keçmiş Naxçıvan mehmanxanasının qarşısına, oradakı körpünün üzərinə, ətrafına xeyli adam yığılmışdı. Atam da tez-tez ora gedib qayıdırdı. Evə gələndə dedi ki, vəziyyət çox gərgindir... Bir az sonra televizor söndü və bununla da atam küçəyə atıldı

və həmin gedişdən sonra düz 30 ildir ki, biz atamızın üzünə, səsinə, hənərinə həsrətlik...

Ölüm təbəssümü...

Aslan Ağaverdiyev o qanlı gəcənin səhəri "Semaşko"da (Musa Nağıyev adına xəstəxana) gözlerini açanda şahid olduğu dəhşətli anları həyat yoldaşı Zərifə xanıma belə anlatdı: "Bacardığımız qədər oraya yığılan qadınlarla uşaqların bir çoxunu evlərinə göndərdik. Göndərə bilmədiklərimizin qarşısında isə sipər çəkib dayandıq. Orada olan silahlılar ehtiyatda olan zabitlər idi. Tankın üstündə əyləşən zabitlərdən birinə rus dilində dedim ki, "ey, reb-yata ne strelyayte!". Bu zaman o, mənə baxıb güldü və silahını qaldırdı. Əvvəlcə heç nə hiss etmədim. Bir də gördüm qarnım yanır. Sonra isə tanımadığım bir adam məni maşına qoyub harasa apar-dı...

19-u gecə saat 12-ni keçəndə atəş əmri verildəndən sonra Aslan Ağaverdiyev də ön cərgədə dayandıq üçün açılan ilk atəşdən yaralanmışdı. Güllə qarın nahiyəsinə dəymiş, nazik və yoğun bağırsaqlarını, mədəsini və böyrəyini zədələmişdi. Həkimlər məlumat vermişdilər ki, yaralı xəstəxanaya gətirilənə qədər 3 litr qan itirib. İşqlar kəsildiyindən xəstəxanada çox ağır şəraitdə şam işığında əməliyyat olunmuşdu.

"Bir qadın qışqırırdı ki, qardaşımı öldürdülər..."

Zərifə Ağaverdiyeva: - Yanvarın 20-si evə zəng gəldi. Dedilər ki, Aslan ayağından yüngül yaralanıb, təcili "Semaşko" xəstəxanasına gəlin. Tez-tələsik evdən çıxdım. Ora çatanda gördüm ki, hər kəs onun başına toplaşmış, huşu özündə idi...

Məsmə Aslanqızı: - Yanvarın 19-u gecəsi səhərə kimi həyat qapısının ağzında atamı gözləyirdik. Babam bir neçə dəfə küçəyə çıxıb gəldi. O, qanıqara idi, amma təskinlik vermək məqsədilə deyirdi ki, narahat olunacaq heç nə yoxdur. Sonradan bildik ki, meyitləri görmüş. Bir qədər keçdi, qonşunun oğlu gəldi və dedi ki, mən yerə düşmüş insan gözü gördüm. Biz dəhşətə gəldik. Bir neçə müddətdən sonra isə gördük ki, bir qadın körpü tərəfə qaçaraq qışqırır ki, qardaşımı öldürdülər... Səhər saat 7 radələrində isə evimizə zəng gəldi... Anamın ağılaması indi kimi gözələrimin qarşısındadır. O, Allaha dua edirdi ki, kaş, atam əlil, şikəst olsun, amma nəfəsi üstündə, başımızın üzərində olsun... **Zərifə Ağaverdiyeva:** - Xəstəxananın dəhlizində o qədər yarılı, bir-birinin üstünə yığılmış meyitlər var idi ki... Birinin üzü tanınmaz vəziyyətdəydi, digərinin bədəninin yarısı yox idi... Bizim təsəllimiz yalnız o idi ki, heç olmasa Aslanı tanıya bilmişdik, o, tankın altında qalmamışdı...

Bütün qohum-əqrəba hamısı xəstəxanaya Aslana qan verməyə gəlmişdi. Amma ona vurulan qanlar bədəninə dövrən etmədiyinə görə sağlması mümkün olmadı. Səhərə yaxın artıq o sayıqlayırdı, deyirdi ki, Zərifə, çıxın gedin, görün nə qədər əsgər var, hamısı bura gəlir...

Bir müddət sonra Aslanın xalası oğlu gəldi və mənə dedi ki, sən get evə. Onda başa düşdüm ki, artıq Aslan keçinib. Yalvardım ki, icazə verin, onunla son dəfə görüşüm, sonra gedim...

"Anam pıçıldadı ki, "daha atanız yoxdur..."

Məsmə Aslanqızı: - Biz Yanvarın 21-i səhər-səhər yuxudan ana nəmənin ağı deməyinə ayıldıq. Balaca bacımla bir-birimizə baxdıq, heç nə başa düşmədik, bilmədik ki, nə baş verib. Sonra ata nənəm içəri girdi. Onun ağlamasını, qışqırmağını görəndə anlamadım ki, atama nəse olub. Amma yenə də inanmırdıq, ümidlə gözləyirdik ki, o, indi gələcək. Həyat qapısı açıldı, xəstəxanaya gedənlər qayıdırdı, amma atam aralarında yox idi. Hamı ağlayırdı. Anam yavaş-yavaş gəlib divanda əyləşdi. Rəngi sapsarı idi, balaca bacımla məni qucağına alıb hiçqırraraq pıçıldadı ki, "daha bizim atamız yoxdur..."

Bacımla məni evimizdən uzaqlaşdırıb qonşuya apardılar.

Sonra 40 gün gah o xalam, gah bu xalam gildə qaldı. Yalnız yanvarın 23-ündə evimizdə olduq və hamımız dəfn mərasiminə gətdik. İlk dəfə idi ki, o cür izdiham gördüm. Elə bil bütün Azərbaycan bir amal uğrunda birləşib, tək bir ruha dönmüşdü. Artıq 20 yanvarda şəhid olanlar mənim atam, onun oğlu, qızı, qardaşı, əmisi, dayısı deyildi... Bütün Azərbaycanın övladları idi. Hər kəs onları son mənzilə, Şəhidlər Xiyabanına yola salmağı özünün müqəddəs vəzifəsi sayırdı. Elə insanlar vardı ki, qışın soyuğunda ayaqyalın irəliləyirdi və ayaqqabısını itirdiyinin fərqi belə deyildi. İzdihamin içərisində irəliləyə bilmirdik. Tanımadığımız insanlar bizi qucaqlarında, başları üzərinə qaldırıb aparırdılar, bildirdilər ki, şəhid övladlarıyıq...

Şəhid qadınının qara örpəyi altından boylanan ağ birçəklər...

Zərifə xanım həyat yoldaşını itirəndə cəmi 36 yaşında idi. Tale siyah pərdəsini ömrünün bahar

çağında endirmişdi üzərinə. Qara örpəyinin altından görsənən bir gündə ağarmış saçları isə sanki həyatın qara günlərinə bir kinayə idi. Axı, bu dünyada hər zaman ağ qaraya çevrilir, qaradan ağ doğulur. O da Aslandan sonra yuvalarının zülmətə çevrilməsinə, ocaqlarının sönməsinə icazə vermədi... Ömrünü Aslanın əmanəti olan üç qız balasına həsr etdi. Onları böyütdü, təhsil verdi, gəlin köçürdü... Əhd etdiyi kimi, ilk oğul nəvəsinə də Aslan adı verdi...

"Ulu Öndər asta-asta gözünün yaşını silirdi..."

Məsmə Aslanqızı: - İllər keçsə də atamın ağrı-acısı ilk gündəki kimi ürəyimizi yandırır. Yeganə təsəllimiz şəhidlərin unudulmaması, daim yad edilmələri, onlara qarşı hörmət və ehtiramdır. Hər zaman fərqi olmayacaq ki, sadə vətəndaşdan tutmuş, ali kürsüyə rəhbərlik edən Prezidentimizə qədər xalqımızın hər bir nümayəndəsi bizim dərdimizə şərikdir... Bir xatirə isə heç zaman yadımdan çıxmır. 2000-ci ildə, 20 Yanvar şəhidlərinin 10 illiyinə həsr edilmiş möhtəşəm tədbirdə Ulu Öndər Heydər Əliyev də iştirak edirdi. Orada mən də şəhid övladı kimi çıxış etdim. Sonradan televizorda həmin kadrlara baxanda gördüm ki, çıxışım zamanı Ulu Öndər asta-asta gözünün ya-

şını silir. Tədbirdən sonra Heydər Əliyev gəlib hamı ilə bir-bir görüşdü. Mənə yaxınlaşanda isə dedi ki, "heç bir çıxış mənə bu qədər təsir etməmişdi..."

Şəhid övladı olmaq qürurlüdür, amma atamız böyümək çox çətindir. Hər kəs kimi biz də uğurlarımızı atamızla bölüşmək, onunla birgə sevinmək istəyirik... Amma qismətimizə atamızın məzarında onun ruhu ilə söhbət etmək düşüb. Üz 30 ildir ki, mən də atamla Şəhidlər Xiyabanında görüşür, danışırım. Hər dəfə isə ona bu sualı verirəm: "Ata, mənimlə fəxr edirsənmi? Ümid edirəm ki, o dünyaya gəlib sənə qovuşanda mənə qollarını açacaq, üz çevirməyəcəksən". Bilirsiniz, şəhid övladı olmaq həm də böyük məsuliyyətdir. Çalışsın ki, hər zaman ona layiq olasan, daim adını ucaldasan...

Son söz...

O, cəmi 38 il yaşamışdı. Amma bu qısa zamana, milyonların qürurlanaacağı bir ömür sığdırmışdı. Vətən sevgili, vətən sevdalı olmuşdu. Torpağı, azadlığı, xalqı naminə, onun gələcəyi uğrunda haqq səsinə ucaltmağı bacarmışdı. Bilirdi ki, zülmün topu var, gülləsi var, qəlpəsi varsa, haqqın da bükülməz qolu, dönməz üzü vardır... Sadəcə, bu həyatda bir nigarançılığı, bir həsrəti vardı... Arxasında üç gözüyəşli körpə qız qoyub gəldi...

Elə xəstəxana palatasında, bu həyatdakı axırını anında da canındakı son qüvvəsini toplayaraq - "Mənim üç qızım var, Afaq, Məsmə, Şəbnəm..." deyər, pıçıldaya-pıçıldaya gözlerini əbədi yummuşdu 20 Yanvar şəhidimiz Aslan Ağaverdiyev...

Çıxarış: Aslan Ağaverdiyev avqustun 24-ü 1952-ci ildə Bakıda anadan olub. Bakının Zevin küçəsində (Əziz Əliyev) anbardar işləyib. 19 yanvar 1990-cı ildə keçmiş Naxçıvan mehmanxanasının qarşısına gəlib, orada sovet əsgərləri ilə üzbəüz dayanıb, onları geri çəkmiş, onların qarşısında cavanlarla birlikdə sədd çəkib dayanıb. Saat 00:01 radələrində atəş əmri verilərkən qadınların və uşaqların qarşısında sədd çəkmiş cavanları (Aslan Ağaverdiyev daxil olmaqla) gülləbaran ediblər. Aslan Ağaverdiyev bu hadisədə yaralanıb, güllə onun nazik və yoğun bağırsaqlarını, mədəsini və böyrəyini zədələyib. Xəstəxanaya gətirilib və ona vurulan qanlar bədəninə dövrən etmədiyinə görə yanvarın 21-də şəhidlik zirvəsinə ucalıb. Şəhidlər Xiyabanında dəfn edilib, "20 Yanvar şəhidi" fəxri adına layiq görülüb.

Dövlət tərəfindən ailəsi ikiotaqlı mənzillə təmin edilib. Oxuduğu Bakı şəhəri Yasamal rayonunda yerləşən 31 sayılı tam orta məktəb Aslan Ağaverdiyevin adını daşıyır. Üç qızını təkbaşına böyütdən həyat yoldaşı Zərifə Ağaverdiyevə də təhsil işçisidir. Övladlarından biri isə Azərbaycan Dövlət Akademik Milli Dram Teatrının aktrisası, əməkdar artist, Prezident mükafatçısı Məsmə Aslanqızıdır...

Yasəmən MUSAYEVA, Fərman BAĞIROV (foto), "Azərbaycan"